

Tekijänoikeus tuo leivän tekijän pöytään

"Jokaisella on oikeus niiden henkisten ja aineellisten etujen suojaamiseen, jotka johtuvat hänen luomastaan tieteellisestä, kirjallisesta tai taiteellisesta tuotannosta."

YK:n ihmisoikeuksien julistus, 27.2 artikla

Tässä esityksessä kerrotaan

1. Miten tekijänoikeus muistuttaa omistusoikeutta
2. Miten tekijänoikeus tuo leivän taiteilijan pöytään
3. Miten Sinä voit sopia teosten käytöstä
4. Mitä tekijänoikeus kieltää ja sallii
5. Lopussa on käytännön esimerkkejä

Kirja ei synny ilman kirjoittajaa

- Yksikään sarjakuva tai elokuva ei synny ilman, että joku sen tekee
- Tämän työn tulosta sanotaan teokseksi ja tekijä saa siihen tekijänoikeuden
- Tekijänoikeus muistuttaa omistusoikeutta ja antaa tekijälle oikeuden päättää, mitä teoksella saa tehdä
- Tällä perusteella taiteilija voi neuvotella maksun teoksen käytöstä
- Luovan työn tekijän oikeus oman työnsä tuloksiin on yhtä luonnollinen kuin muidenkin työtään tekevien ihmisten

Mitä tekijänoikeus suojaa?

- Suojaa saa tekijä teokselleen, sen esittäjä esitykselleen ja äänitteen tuottaja äänitteelle
 - Suojaa saa myös mm. tietokoneohjelmalle, tietokonepelille ja valokuvalle
- Teos on mikä tahansa riittävän omaperäinen luovan työn tulos
- Tekijänoikeussuoja syntyy automaattisesti heti ja kestää määrääjän
 - Tekijällä 70 vuotta tekijän kuolemasta
 - Esittävällä taiteilijalla ja äänitteen tuottajalla 50 vuotta (EU:ssa 12.9.2011 päätös asteittaisesta pidennyksestä 70 v) äänitteen tallennus/julkaisuvuodesta
- Tekijällä on sekä taloudellisia että moraalisia oikeuksia

Kahdenlaisia oikeuksia

Moraaliset oikeudet

- Kieltävät mm. plagioimasta, väärentämisestä tai käyttämisestä loukkaavalla tavalla toisen teosta ja vaativat mainitsemaan tekijän nimen

Taloudelliset oikeudet

- Sisältävät mm. oikeuden päättää, saako teoksesta valmistaa uusia kappaleita (mm. kopioita) ja saattaa yleisön saataviin
- Tekijänoikeus säilyy, vaikka teoskappale (esim. taulu) myydään
- Tekijä voi kuitenkin luovuttaa esim. työnantajalleen oikeuksia työnsä tuloksiin (esim. toimittaja työ sopimuksessa tai näyttelijä elokuvatuottajalle)

Miten saa luvan
käyttää toisen teosta?

Teosten käytöstä sovitaan

- Tekijänoikeus antaa vain raamit, lopuista asioista pitää sopia
- Jos esimerkiksi haluat käyttää toisen ottamaa valokuvaa tai nettisivullasi, sinun pitää hankkia tältä lupa
- Tekijä voi myydä tai vaikka lahjoittaa käyttöoikeuksia teokseensa (esimerkiksi Creative Commons-lisenssi)
- Moraaliset oikeudet ovat luovuttamattomia mutta taloudellisia oikeuksia voi ostaa ja siirtää
- Esimerkki: elokuvatuottaja ostaa useimmilta elokuvan tekoon osallistuneilta tahoilta oikeudet pois ja sen jälkeen hallinnoi oikeuksia itse

Oikeuksilla käydään kauppaa

- Tekijä myy eri tahoille eri laajuisia taloudellisia oikeuksia teoksensa käyttöön
- Ostettujen oikeuksien laajuus vaikuttaa hintaan:
 - Kun ostaa elokuva-dvd:n kaupasta parilla kymppillä, saa käyttää sitä yksityisesti - mutta oikeus esittää se elokuvateatterissa maksaa paljon enemmän
 - Tietokoneohjelman lisenssi kertoo, moneenko koneeseen sen saa asentaa
- Tekijänoikeus säilyy tekijällä, vaikka teoskappale myydään: sarjakuvalehden osto ei oikeuta käyttämään sen kuvia nettisivuilla

Tekijänoikeusjärjestö linkkinä

- Tekijät sopivat teosten käytöstä pääsääntöisesti suoraan itse
- Joskus käyttäjiä ja tekijöitä on niin paljon, että linkiksi tarvitaan tekijänoikeusjärjestö
 - Kopiosto, Gramex, Teosto, Tuotos, Kuvasto, Sanasto
- Ylin päätösvalta niissä on alan taiteilijoiden ja yrittäjien eli korvauksensaajien edustajilla
- Sääntöjensä mukaan ne jakavat kulttuurille kaiken korvaushallintokulujen jälkeen
 - Nämä korvaukset ovat muusikon tärkein tulonlähde keikkapalkkioiden jälkeen

Mitä tekijänoikeus
sallii ja kieltää?

Tekijänoikeus sallii paljon

- Tekijänoikeussuojaa saa vain teoksen muoto
- Teoksen idea, asiasisältö tai tekotekniikka ei saa tekijänoikeussuojaa
 - Auringonlasku-tauluja saa maalata vapaasti vaikka idea on vanha
 - Toisten teoksista saa jakaa tietoa esim. opettamalla tai mediassa
- Lisäksi tekijänoikeuteen tehty monia rajoituksia
 - Esimerkiksi kouluopetuksessa saa käyttää sävelteoksia pitkälti ilmaiseksi
 - Yksityinen kopiointi on eräs esimerkki tekijänoikeuden rajoituksesta
- Mutta ... jos käyttää, kopioi tai levittää teoksia ilman lupaa, voi pahimmillaan syyllistyä piratismiin

Piratismi on epäreilua

- Tiedostojen luvaton jakelu ja imurointi/lataaminen laittomasta lähteestä on kiellettyä
- Se on myös epäreilua: netti-imuroija maksattaa musiikkinsa niillä, jotka ostavat sitä laillisesti
- P2P-ohjelmat jakavat usein myös omalla koneella olevia musiikkitiedostoja muille
- Seurauksena voi olla rangaistus ja/tai korvauksia
- Myös piraattitallenteiden myynti ja maahantuonti omaankin käyttöön on kiellettyä

Esim.

Joitakin esimerkkejä

Käytännön esimerkkejä

- Tekijänoikeus ei suojaa ideaa vaan ainoastaan omintakeista tapaa esittää/toteuttaa se
- Toisen julkaisusta tai muusta teoksesta saa levittää omin sanoin tietoa mm. lehdessä, Internetissä, kirjassa, opettamalla
- Omilla kotisivuilla saa kertoa toisten teoksista, muttei julkaista luvatta toisten valokuvia, tekstejä, musiikkia tms.
- Ulkomailta saa tuoda omaan käyttöön laillisesti valmistettuja kirjoja ja sarjakuvalehtiä ja myydä niitä mm. kirpputorilla.
- Piraattitallenteita ei saa myydä eikä tuoda maahan edes omaan käyttöön
- Tiedostojen luvaton nettijakelu ja imurointi laittomasta lähteestä kielletty
- Elokuvista ja levyistä saa tehdä muutamia kopioita yksityiskäyttöön, mutta vain laillisesta lähteestä eikä tallenteessa ehkä olevaa kopiosuojausta saa murtaa
- Tietokoneohjelmista ja –peleistä saa tehdä vain varmuuskopion samaa laitetta varten
- Pelkkä taulun ostaminen ei tuo oikeutta painaa siitä postikortteja tai laittamaan sitä nettisivulle

Tekijänä sinä päätät,

mitä piirroksellasi, videollasi tai runollasi saa tehdä

- Sinä voit vaikkapa julkaista netissä, myydä tai lahjoittaa teoksesi
- Muut saavat kertoa teoksistasi, mutta eivät väittää omakseen tai jäljitellä (plagioida) niitä
- Muut saavat tehdä teoksistasi muutaman kopion omaan ja ystäviensä käyttöön (ei koske tietokoneohjelmia ja –pelejä)
- Sensijaan muut eivät saa levittää teoksiasi netissä ilman sinun lupaasi eivätkä imuroida Internetissä luvatta jaossa olevia teoksiasi
- Tekijänoikeus säilyy Sinulla, vaikka myisit teoksesi kappaleen

Kiitos! Tähän tämä
esitys päättyi.